

88

WIEP IDZENGA

**EVERY PICTURE
TELLS A STORY (38)**

Stephen Roche versus Pedro Delgado
in de Tour de France van 1987

31/111

WILLIE VERHEGGHE

KOERSPOËZIE

Voor Allan Peiper over Pogačar
en de Barmhartige Bardet

112

NIEK PAS

**FORÇAT DE L'ACCORDEON:
HOE YVETTE HORNER
VIA DE TOUR DE FRANCE
UITGROEIDE TOT NATIONAAL ICOON**

Accordeoniste die in de jaren vijftig de
meest geliefde deelnemer was aan
de Ronde van Frankrijk

124

BRIGADIER KODAK

De reclamekaravaan in de Tour

132

NANDO BOERS

**BEROEP WIELRENNER
DEEL 38: CHRIS JUUL-JENSEN**

'Ik ben een van de beste knechten ter wereld'

148

EN VERDER

ROBBERT TILLI
Nieuwe rubriek: Marta Cavalli, geschetst
in beeld en woord
COLUMN KARSTEN KROON
LETTERKNECHTEN
AUTEURS BIOGRAFIEËN

DE ONGELUKKIGE WERELDKAMPIOEN

– door –

BERT WAGENDORP



Harm Ottenbros wordt in 1969 gehuldigd als wereldkampioen. Links van hem Julien Stevens en rechts Michele Dancelli. Foto Presse Sports

Hij won een koers in Alkmaar en werd wereldkampioen, nam afstand van het wielrennen, werkte met verstandelijk gehandicapten en vond fietsen toch weer leuk: Harm Ottenbros, op 4 mei van dit jaar op 78-jarige leeftijd overleden.

IN HET NAJAAR van 1994 reden mijn *Volkskrant*-collega Jaap Visser, Harm Ottenbros en ik naar Amsterdam. We hadden kaartjes voor *Naggelwauz*, de theatershow van Martin van Waardenberg en Wilfried de Jong, die die avond zouden optreden in de Kleine Komedie.

Eindelijk was het gelukt contact te leggen met Ottenbros, die erom bekendstond dat hij niet reikhalzend uitkeek naar ontmoetingen met journalisten. Maar die wel, zo bleek, erg van Waardenberg en De Jong hield en die we met de belofte van een kaartje, een bezoek aan de kleedkamer en een biertje na afloop ervan hadden overtuigd dat er ook aardige journalisten bestonden.

Naggelwauz voldeed aan de verwachtingen, op het balkon zag ik dat Harm Ottenbros zich kostelijk vermaakte en de tranen lachte. Misschien herkende hij in het absurdisme van Waardenberg en De Jong dingen uit zijn vorige leven als coureur. Na afloop gingen we naar de kleedkamer en daarna trokken we nachtelijk Amsterdam in – Wilfried de Jong vond een biertje met een oud-wereldkampioen wel leuk.

Op zeker moment vroeg Ottenbros waar ik woonde.

‘In Alkmaar.’

Dat was de stad waar hij was geboren, zei hij, aan de Boezemsingel in de arbeiderswijk Het Rode Dorp.

‘Welke straat woon je?’

‘Lyceumstraat.’

‘De straat waar ik als aspirant mijn eerste overwinning boekte,’ zei Harm, alsof het allemaal heel logisch was.

Op zondag 10 augustus 1969 vond in Alkmaar de Ronde van Alkmaar

plaats – die dag werd in Zolder ook het wereldkampioenschap op de weg voor profs verreden. Dat was eerder afgelopen dan de wedstrijd in Alkmaar.

Bij een van de laatste finishpassages was er in Alkmaar een kopgroep. Daarvan maakte ook Jan Ottenbros deel uit, de twee jaar oudere broer van Harm. Even later kwam het sensationele bericht uit België: Harm Ottenbros had de Belg Julien Stevens in de eindsprint verslagen en was wereldkampioen geworden. Dat werd meteen omgeroepen door de speaker, waarop een luid gejuich van de Alkmaarders langs het parcours losbrak.

Toen weer wat later de kopgroep andermaal over de finish kwam, maakte Jan Ottenbros er geen deel meer van uit. Hij zat ook niet in het peloton. In zijn dooie eentje reed hij als allerlaatste over parcours, terwijl hij vreugdetranen hilde: zijn broer, ‘kleine Harmpje’, was wereldkampioen.

Dat was het hoogtepunt in het wielerven van Harm Ottenbros, zoon van een vader die ook vaak prijs reed in de criteriums van Noord-Holland en die regelmatig de Afsluitdijk overstak om in Friesland aan koersen mee te doen. Hij had zijn zoon zien winnen op televisie, met commentaar van Barend Barendse die nog even voor twijfel had gezorgd: had Harm wel gewonnen?

Jazeker, de Adelaar van Hoogerheide had gezegevierd. Het was het hoogtepunt, maar naar later zou blijken tevens het dieptepunt van diens loopbaan. Ottenbros werd niet geaccepteerd als wereldkampioen – hij was een kleine renner die naar het hoogste had gereikt, en dat kon niet, in het hiërarchische wielrennen van die jaren. Hij had de titel niet gestolen, maar eigenlijk ook weer wel. Gedurende de rest van zijn loopbaan, die eindigde in 1976, won hij amper nog een wedstrijd: dat gunden ze hem niet.

Na zijn afscheid volgde een periode van loutering, waarin Ottenbros scheidde, Hoogerheide verliet en naar een kraakpand in Sliebrecht verkaste. Daar werd hij van wielrenner langzaam weer mens. De periode als wielrenner noemde hij ‘die andere tijd’. Na een paar jaar ging hij werken met verstandelijk gehandicapten – een activiteit die hem meer voldoening verschafte dan wielrennen. Daarnaast bleek hij over creatief talent te beschikken, als schilder maar vooral als beeldhouwer. Hij vond een nieuwe geliefde, en ook een nieuwe Harm Ottenbros.

En hij, die ter afsluiting van zijn profloopbaan zijn fiets in de Westerschelde had gekieperd, ging weer fietsen. Ik kwam hem ergens in 2006 of 2007 tegen in Noord-Holland, 65 jaar oud, waar hij met een ploegje oud-profs had deelgenomen aan de Ronde van Noord-Holland – het grote rondje van 150 kilometer – tegen een gemiddelde van 38 kilometer per uur.

Weer een paar jaar later ging ik langs bij Jan Visser, een gepensioneerd onderwijzer die bij me om de hoek woonde en die over een imposant sportarchief beschikte.

‘Wist jij dat Harm Ottenbros bij ons in de Lyceumstraat zijn eerste wielerskoers heeft gewonnen?’

Dat wist Jan, hij wist alles van de Alkmaarse sporthistorie. Hij had er zelfs een foto van. Op een platte kar werden drie jongens gehuldigd. De middelste was Harm Ottenbros. Het was 1958.

Ik besloot met de foto naar Harm Ottenbros te gaan en hem alles te vragen over dat mooie moment, toen het wielrennen nog leuk was, en daar dan een verhaal voor *De Muur* over te schrijven.

Op de een of andere manier kwam er steeds weer wat tussen.

Tot ik op 4 mei las dat ik te laat was. Dat was spijtig, vooral omdat ik graag nog eens met Harm Ottenbros had willen praten – hij was een sympathiek en zeer zachtmoedig mens. Misschien te zachtmoedig voor de profsport, maar dat had hij dan mooi kunnen uitleggen.

Jarenlang werd Ottenbros geplaagd door een boze droom waarin hij door een dichte mensenmenigte een gat in moest fietsen. ‘Maar ik wilde niet,’ zei hij in 1995 tegen Bart Jungmann en Jaap Visser in *de Volkskrant*, ‘want dat gat was het gat van de waanzin. Vaak werd ik gillend wakker, met kramp in mijn kuit. Maar nu keert die droom nog maar zelden terug, wanneer ik een spannende koers heb gezien of herinneringen uit dat andere leven heb opgehaald. Misschien droom ik ’m vannacht weer, maar krampen zal ik ’r niet meer van krijgen. Want ik heb geen angst voor het gat meer.’



DE ALLERLAATSTE

NEUSTART VAN

UNSER

JAN

– door –

ERIK BROUWER



Jan Ullrich, winnaar van de Tour de France 1997. Foto Cor Vos

Jan Ullrich won 25 jaar geleden de Tour de France. Tegen de verwachting in bleef het bij die ene zege. Drugs, drank, agressief gedrag, verkeerde vrienden, arrestaties – een leven op weg naar de afgrond. Maar het lijkt nu beter met *Unser Jan* te gaan. Hij houdt weer van de fiets.



ET WAS MAART 2022 en Jan Ullrich liep naast zijn ex die zijn vriendin was geworden. Hij droeg een donker Adidas-jack met een capuchon, een zwarte spijkerbroek en zwarte gympen. Hij leek weinig overgewicht te hebben, zijn haar was even dik en rossig als bij zijn Tourwinst in 1997. Hij had de laatste jaren veel last van zijn rug, er waren volgens hem drie tot vier tussenwervels verwijderd. Daardoor mat hij tegenwoordig geen 1.83 meer, maar 1.81.

Zijn Cubaanse vriendin Elizabeth had een roze joggingbroek aan en een trui van Champion. Ze wandelden hand in hand door de velden bij het stadje Merdingen in de Zuid-Duitse streek Baden-Württemberg. Elizabeth had een chihuahua aan de lijn. Ze heette Paule en was net één geworden.

Ging het weer goed met Ullrich? Eerdere Duitse krantenkoppen gaven weinig hoop:

ULLRICHS DROGEN-NACHT IM LUXUS-HOTEL

JAN RANDALIERT – FESTNAHME!

NEUE SORGE UM UNSERE RAD-LEGENDE

DIE GEFAHR DER FLASCHE NACH KARRIEREENDE

DER TIEFE FALL EINES VOLKSHelden

Journalisten van *Bild* brachten dit keer inderdaad positief nieuws over Jan. Tanja May en Matthias Müller-Bothmann reisden na een tip naar Merdingen en ze tikten op 23 maart 2022 een vrolijk stemmend verhaal dat om 23.19 online werd gezet. Jan en Elizabeth waren na een

lange breuk *‘endlich wieder in Liebe vereint!’* en het artikel begon met: ‘De milde lentezon schijnt als BILD wielerlegende Jan Ullrich (48) met zijn vriendin Elizabeth Napoles (38) bij hun wandeling door de velden treft. Ze praten, lachen, genieten van de landelijke idylle.’

Jan Ullrich bevestigde aan Anja en Matthias dat het naar omstandigheden goed met hem gaat. Drugs, drank, dope, een escortdame wurgen, schieten op tv’s, een acteur aanvallen, het was niet fraai wat hij had gedaan, maar hij bleef geloven in een nieuwe start en hij schreef op Instagram: *‘Ich freue mich auf ein Neuanfang.’* Alleen was dat natuurlijk niet de eerste keer.

‘Ich war kein Wunschkind.’

Dit is de eerste zin uit Jans memoires. Kenners en specialisten hebben hier later een groot belang aan gehecht. Zijn problemen kwamen onvermijdelijk door de nalatigheid van zijn vader. Door Werner Ullrich was de zoon misschien ook verdoemd.

Jan Ullrich werd in december 1973 geboren in het dorpje Biestow in het Oost-Duitse Mecklenburg, Vorpommern. Zijn vader was een soldaat in het Nationale Volksleger van de Deutsche Demokratische Republik. Zijn moeder Marianne had eigenlijk geen geld voor een tweede kind, maar ze mocht twee jaar lang geen voorbehoedsmiddel gebruiken vanwege een verplichte *Pillenpause*. De Partijleiders van de DDR zorgden er zo voor dat het inwonertal van hun heilstaat op peil bleef.

Marianne Ullrich-Kaatz was 21 toen ze Jan kreeg. Ze studeerde plantkunde, haar proefschrift ging over de nare kanten van bladluis. Ze kreeg een beurs van 195 DDR-Mark per maand, maar kon daar niet van leven. Werner hielp haar niet, die zat bijna altijd in de kroeg. In zijn boek *Ganz oder gar nicht. Meine Geschichte* zegt Jan Ullrich: ‘Het huwelijk tussen mijn moeder en vader was niet zo goed meer.’

Marianne zette de wekker vijf dagen per week om iets voor vijf uur. Ze maakte Stefan en Jan wakker en legde ze in een tweedehands kinderwagen. Ze liep langs koren- en koolzaadvelden over de hoofdweg van Biestow naar de crèche in Rostock. Ze gaf haar zoontjes af en ging door naar de universiteit. In de avond werkte Marianne als kelnerin in Gasthof Bauernhaus in Biestow, een dorpje met 500 inwoners. Ze bracht Bratwurst met aardappelen en spiegelei naar haar klanten en deed dat charmant en elegant. Marianne leek altijd in een goed humeur te zijn en ze kon de foaien goed gebruiken.

Werner kwam steeds minder vaak naar huis en hij sloeg Marianne. Jan en zijn twee jaar oudere broertje Stefan vonden hem aanvankelijk toch aardig. Hij kocht fietsen voor zijn zoons, die hij blauw verfde in zijn werkplaats. Hij deed voor hoe ze in evenwicht konden blijven en vertelde over legendarische DDR-renners als Gustav ‘Täve’ Schur.

Op zijn zesde werd ook Jan door zijn vader geslagen. Hij bloedde en hield er een litteken aan over. In zijn boek zegt hij: ‘Alleen als ik mijn haar kort draag, is het te zien. Ook een herinnering aan mijn vader die zal blijven.’

Marianne raakte eind jaren zeventig voor de derde keer zwanger. Volgens Jan was dat ‘een uiterste poging’ het huwelijk te redden. Het plan mislukte, want Werner ging er na de geboorte van hun derde zoon Thomas voorgoed vandoor. Ze gingen wonen bij opa Fritz en oma Inge in het nabijgelegen dorpje Papendorf. Jan deelde een kamer met Stefan en droeg de oude kleren van zijn broer. Werner huurde een huisje in een dorp vijf kilometer verderop. Hij zette soms cadeaus voor de deur en ging dan naar huis. In zijn boek zegt Jan: ‘Mijn vader verkoos een vocht-vrolijke avond met zijn *Kumpels* boven een bezoek aan zijn familie.’

Marianne kreeg een staatsbaan als landbouweconoom en kocht een Trabant 601. Stefan mocht gaan fietsen bij Sportverein Dynamo Rostock. Zijn trainer zocht bij een wedstrijd een negen- of tienjarige renner als invaller. Stefan zei dat zijn broertje hard kon fietsen. Marianne bracht Jan in haar Trabi naar de start in Fischdorf. Hij won. Stefans trainer kwam een paar dagen later langs in Papendorf met een rood trainingspak, een gekleurd shirt en een racefiets.

‘Willst du nicht Radrennfahrer werden, Jan?’

‘Nah gut, ich kann es ja mal versuchen.’

Jan reed zijn eerste wedstrijden in dat rode trainingspak. Hij versloeg iedereen, zijn bijnaam werd *Roter Blitz*. Zijn vader stond nooit langs de kant, die was altijd Rostocker-Weizen aan het zuipen met zijn *Kumpels*.

Jan zegt in zijn boek uit 2004 niet alleen maar slecht over zijn vader te willen denken. Waarschijnlijk verdringt hij veel, dat doet hij nu eenmaal graag, problemen bestaan niet als je er niet aan denkt. *Ausblenden* noemt hij dat, uitwissen. Hij wiste uit dat Werner veel dronk en Marianne mishandelde. Hij miste zijn vader niet, maar heeft nooit begrepen ‘hoe je zo makkelijk uit het leven van je familie kan verdwijnen’.